

Nuoret turvapaikanhakijat tarvitsevat monipuolista kotouttamista

Saara Pihlaja

Kuluneen vuoden aikana mediassa, ministeriöissä ja turvapaikanhakijoiden parissa työskentelevien keskuudessa on puhuttu paljon kotouttamisesta ja kotoutumisesta. Virallisesti kotouttamistoimet alkavat vasta vastaanottovaiheen päätyttyä, mutta alaikäisten turvapaikanhakijoiden parissa työskennelleenä olen kuitenkin saanut huomata, että noin vuoden mittaiseksi venyneen vastaanottoprosessin aikana nuoren kotoutuminen alkaa todellisuudessa jo paljon ennen oleskelulupapäätöksen saamista. Nuoren elämäntilanteen vaikuttamiseksi kotoutumista pitäisi tukea ja auttaa siitäkin huolimatta, että tulevaisuuden suunnittelu on väliaikaisen vastaanottovaiheen aikana hankalaa. Perustiedot ja taidot, joiden ajatellaan olevan olennaisia suomalaisen yhteiskuntaan kiinnittymisessä, ovat useimmiten hyödyllisiä elämäntaitoja myös suomalaisen yhteiskunnan ulkopuolella.

Kotoutumista pitäisi edistää jo vastaanottovaiheessa

Selvää on, että yksilön ja yhteiskunnan kannalta kotoutuminen on tärkeää. Sisäministeriö määrittelee kotouttamisen ja kotoutumisen seuraavasti:

Kotouttaminen on osa monen viranomaisen työtä valtiolla ja kunnissa. Viranomaisten kotouttamistoimien tavoite on, että Suomeen muuttanut henkilö tuntee yhteiskunnalliset oikeutensa ja velvollisuutensa ja tuntee olevansa suomalaisen yhteiskunnan tervetullut jäsen.

Kotoutuminen tarkoittaa sitä, että maahanmuuttaja sopeutuu suomalaiseen yhteiskuntaan ja omaksuu uusia tietoja, taitoja ja toimintatapoja, jotka auttavat häntä osallistumaan aktiivisesti uuden kotimaansa elämänmenoon. Toiset maahanmuuttajista kotoutuvat helposti, toiset tarvitsevat sopeutumiseen enemmän aikaa ja tukipalveluita eli kotouttamistoimia. Suomen tai ruotsin kielen taito ja tieto suomalaisesta yhteiskunnasta ovat kotoutumisen tärkeitä edellytyksiä.

Näitä määritelmiä voi konkretisoida erään Suomeen vuosia sitten turvapaikanhakijana tulleen henkilön kuvaus: hänelle kotoutuminen on sitä, että hallitsee itse oman elämänsä vieraassa maassa, tietää mistä hakea tarvittaessa apua ja osaa itsenäisesti asioida esimerkiksi Kelassa.

[Näkökulma](#) avaa Nuorisotutkimusverkostossa tehtävän tutkimuksen tuloksia yhteiskunnallisiksi puheenvuoroiksi ja kannanotoiksi. Näkökulmat sisältävät paitsi uutta tietoa nuorista, myös politiikkaan ja käytännön toimintaan suunnattuja ehdotuksia.

Nuorten turvapaikanhakijoiden elämää vastaanottovaiheessa -kirjoitussarja

Kirjoitussarja valaisee turvapaikkaa hakevien nuorten ja heidän parissaan toimivien kokemuksia ensimmäisistä kuukausista Suomessa. Kirjoittajat kuvaavat paitsi nuorten turvapaikanhakijoiden virallista asemaa myös arjen rakentumista, jota leimaavat sekä uudet sosiaaliset suhteet, elämäntavat ja -pakat että odottaminen, kuulumisen katkokset ja tulevaisuuden epävarmuus. Tässä moniäänisessä kirjoitussarjassa nuorten turvapaikanhakijoiden elämää analysoivat sekä tutkijat että nuorten parissa työskentelevät.

[Teemasarjan johdanto](#)

Kotouttaminen on työ- ja elinkeinoministeriön vastuualuetta. Käytännössä kotoutumistoimenpiteissä on vahvasti mukana myös opetus- ja kulttuuriministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö sekä ympäristöministeriö. Kotouttamistoimenpiteitä ohjaa vuonna 2011 voimaan tullut laki kotouttamisen edistämisestä.

Uskon kotoutumisen ja osallisuuden tunteen ennaltaehkäisevän nuoren turvapaikanhakijan riskiä syrjäytyä, tulla hyväksikäytetyksi tai kadota vastaanotto-prosessin aikana. Tavoitteena pitäisi olla, että nuori voi käyttää tukiasumisyksikössä viettämänsä ajan itselleen hyödyllisesti. Vastaanottovaiheen aikana nuorella tulisi olla mahdollisuus oppia ikätasolleen sopivalla tavalla tulevaisuuden kannalta tärkeitä tietoja ja taitoja riippumatta siitä, viettääkö hän tulevaisuutensa Suomessa vai Suomen ulkopuolella.

Kuva: Mostafa Mohammad Ali

Tukiasumisyksikön henkilökunnan on vastaanotto-prosessiin liittyvän perustyon lisäksi huolehdittava, että jokainen yksikössä asuva nuori saa tutkittua tietoa esimerkiksi terveellisistä elämäntavoista, oikeuksista ja velvollisuuksista. Monet heistä saavat tällaista tietoa kootusti ensimmäistä kertaa elämässään. Vastaanotto-prosessin aikana saatu kattava terveys-, seksuaali-, ihmisoikeus- ja mediakasvatus sekä keskustelu joidenkin kulttuuriperinteiden haitallisuudesta auttavat kotoutumista Suomeen, mutta ovat hyödyllisiä taitoja nuoren elämässä myös muualla maailmassa – samoin kuin atk- ja ensiaputaidot tai oman talouden suunnittelun opetteleminenkin. Tämä on paitsi kotoutumisen kannalta tärkeää nuorelle yksilölle myös yhteiskunnalle kannattavaa: usein tukiasumisyksiköiden henkilökunta koostuu ihmisistä, joilla on keskenään erilaiset taustat ja erityisosaamisalueet.

Keskuksen arjen puitteissa on mahdollista järjestää keskustelutuokioita ja opetusta tärkeistä aihepiireistä hyödyntäen henkilökunnan omaa osaamista. Lisäksi kuluneen vuoden aikana monet tukiasumisyksiköiden ulkopuoliset asiantuntijat ovat vapaaehtoisesti tai hankkeidensa puitteissa tulleet opettamaan nuorille erilaisia tärkeitä aiheita ja elämäntaitoja.

Tukiasumisyksikön henkilökunnan on vastaanotto-prosessiin liittyvän perustyon lisäksi huolehdittava, että jokainen yksikössä asuva nuori saa tutkittua tietoa esimerkiksi terveellisistä elämäntavoista, oikeuksista ja velvollisuuksista.

Vaikuttaa siltä, että nuoren kotoutuminen alkaa turvallisuuden tunteesta. Siitä, että pitkän ja raskaan, toisinaan traumaattisenkin matkan jälkeen saa asua ja olla tärkeä osa arkea paikassa, jossa on turvallisia aikuisia, arjen rutii-neja, sääntöjä ja rajoja sekä välittämistä ja kunnioittamista. Näistä huolehtii vastaanottokeskuksen henkilökunta ja osaltaan myös aktiivinen vapaaehtoisten joukko. Turvallisuuden tunteen lisäämiseksi henkilökunnan tärkeimpiä tavoitteita on olla läsnä ja auttaa tasapainoisen ja vakaan arjen syntymisessä ja elämänhallinnan oppimisessa.

Nuoren osallisuutta on tuettava vastuuttamalla ja välittämällä

Toisinaan tasapainottelu yhtäältä hoivaamisen ja auttamisen ja toisaalta nuoren vastuuttamisen ja rajaamisen välillä on haastavaa. Vastuuttaminen ja rajaaminen ovat kuitenkin mitä tärkeintä välittämistä: on varottava, ettei aikuisen hyvää tarkoittavat eleet ja tarmokas auttaminen hankaloita nuoren kotoutumista samaan aikaan kun nuoren omaa toimijuutta pitäisi osallisuuden nimissä tukea.

Oleskelulupapäätöksen saatuaan tai 18 vuotta täytettyään nuoren on pärjättävä suureksi osaksi omillaan ilman jatkuvasti arjessa läsnä olevien ohjaajien tukea. Vastaanottovaiheen ja turvapaikkapäätöksen jälkeisen ajan välille syntyy kuilu, jos nuorta ei vastaanottovaiheessa täsmällisesti tueta ja ohjata huolehtimaan itse alussa hankaliltakin tuntuvista asioista kuten aikatauluista kiinni pitämisestä, matkakortin lataamisesta ja julkisilla kulkuvälineillä liikkumisesta tai vastaanottorahan säästämisestä tavallista kalliimpia vaatteita tai harrastusmaksuja varten.

Nuoren on annettava elää myös ”huoletonta” nuoren elämää. Sen sijaan, että nuori ehtii laitostua turvapaikkaprosessin aikana eikä saa käsitystä ympäröivän yhteiskunnan toiminnasta, on kuitenkin syytä käyttää aikaa nuoren osallisuuden ja vastuunoton tukemiseen. Toisinaan tämä vie aikaa, mutta uskon sen olevan pitkällä tähtäimellä myös yhteiskunnalle taloudellisesti kannattavaa.

Nuorilla turvapaikanhakijoilla on taustallaan monenlaisia vaikeitakin kokemuksia. On tärkeää muistaa, että turvapaikanhakijanuoret ovat kuitenkin ennen kaikkea ihan tavallisia nuoria, joilla vain on erilainen tarina verrattuna moneen muuhun nuoreen. Ehkäpä näiden nuorten kohdalla kaikista tärkeimmät kotouttamistoimenpiteet ovatkin välittäminen, ikätasaisen kehityksen tukeminen ja itsenäiseen elämään kasvattaminen.

Lopuksi

Kotouttamistoimenpiteiden aloittaminen heti vastaanottoprosessin alussa on tärkeää sekä yhteiskunnalle että nuorelle itselleen. Nuoren kohdalla kotouttamistoimenpiteiden pitäisi ennen kaikkea lähteä elämäntaitojen opettamisesta sekä ikätasaisen kehitystason ja osallisuuden tukemisesta. Tasapainottelu auttamishalun sekä vastuuttamisen ja rajaamisen välillä on toisinaan haastavaa. Samaa aikaan on hyvä muistaa, että vastuuttaminen ja rajaaminen ovat mitä tärkeintä välittämistä. Ne ehkäisevät nuoren laitostumista ja onnistuessaan tukevat osallisuutta ja kotoutumista. Turvapaikanhakijanuoretkin ovat ennen kaikkea ihan tavallisia nuoria.

Nuoren kotoutuminen alkaa turvallisuuden tunteesta.

Nuoren on annettava elää myös ”huoletonta” nuoren elämää.

Kirjoittaja

Saara Pihlaja
Pelastakaa Lapset ry

Yhteystiedot

Nuorisotutkimusseura ry.
Asemapäällikönkatu 1 (3. krs)
00520 Helsinki
p. 020 755 2662
toimisto@nuorisotutkimus.fi
www.nuorisotutkimusseura.fi

Kirjoitussarjan toimittajat:
Veronika Honkasalo, Karim Maiche,
Henri Onodera, Marja Peltola ja
Leena Suurpää